

واکاوی نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی بر انسجام اجتماعی

(مورد مطالعه: جوانان ۱۸-۲۹ ساله جامعه شهری اهواز)

سمیه خسرو گلستان*، حسین آقاجانی مرساء**، سید سعید آقائی***

تاریخ ارسال: ۱۴۰۰/۳/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۵/۹

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تبیین عوامل فرهنگی-اجتماعی تأثیرگذار بر سلامت و انسجام اجتماعی انجام شده است. پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی از نوع همبستگی است. جمعیت آماری در این پژوهش، کلیه جوانان زن و مرد ۱۸ تا ۲۹ ساله ساکن مناطق ۸ گانه شهری اهواز را در سال ۱۴۰۰ شامل می‌شود که بیش از یک میلیون نفر می‌باشند؛ حجم نمونه محاسبه شده با استفاده از جدول مورگان ۳۸۴ بوده است. داده‌های مورد نیاز با استفاده از ابزار گردآوری اطلاعات که پرسشنامه است به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای سه مرحله‌ای گردآوری شده است. جهت گردآوری اطلاعات از پرسشنامه‌های انسجام اجتماعی با ۲۲ سؤال، سلامت اجتماعی با ۲۵ سؤال، سرمایه فرهنگی با ۹ سؤال، عدالت اجتماعی با ۶ سؤال، امنیت اجتماعی با ۱۵ سؤال استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو بخش توصیفی و استنباطی انجام گردیده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل فرضیات تحقیق نیز نشان داد که: احساس عدالت اجتماعی ($r=0,349$)، احساس امنیت اجتماعی ($r=0,358$)، سرمایه فرهنگی ($r=0,130$) و سلامت اجتماعی ($r=0,452$) با انسجام اجتماعی جوانان شهر اهواز رابطه وجود دارد. به عبارتی با افزایش در میزان امنیت اجتماعی، عدالت اجتماعی، سرمایه فرهنگی و سلامت اجتماعی جوانان، میزان انسجام اجتماعی آنها افزایش می‌یابد.

واژه‌های کلیدی: انسجام اجتماعی، سلامت اجتماعی، سرمایه فرهنگی، امنیت اجتماعی، عدالت اجتماعی.

* دانشجوی دکتری تخصصی، جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، ایران. somi.goli@yahoo.com

** استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول). hos.aghajani@iauctb.ac.ir

*** استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران. sae.ghaei@iauctb.ac.ir

۱- مقدمه

کشور ما از جمله کشورهایی است که گروه‌های قومی، نژادی و مذهبی زیادی را در خود جای داده است. این اقوام بر پایه مشترکات نژادی، زبانی، ادبیات و یا حداقل محل سکونت یا سرزمین، سنت‌های فرهنگی و احساسات هویتی در کنار هم و به‌عنوان گروه فرعی از جامعه بزرگ‌تر زیست می‌کنند. به عبارتی ساکنان مناطق مختلف ایران مجموعه ناهمگونی از اقوام را تشکیل داده‌اند که در عین ناهمگونی از انسجام اجتماعی^۱ مطلوبی نیز برخوردار است (فرهمند، ۱۳۹۴: ۹۷). مسلماً استمرار و پایداری حیات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی یک جامعه، در گرو انسجام و همبستگی بین اجزاء و عناصر سازنده ساختار اجتماعی است. پس می‌توان گفت که همبستگی ملی در عین حال که یکی از مهم‌ترین لوازم تداوم حیات دولت‌های کنونی است به‌عنوان توافق در نگرش، اهداف و ارزش‌ها در فرآیندی اجتماعی متولد می‌شود و محصول کنش عقلانی و مختار افراد یک جامعه است. در واقع انسجام، پدیده‌ای نیست که یک‌بار برای همیشه ایجاد شود. بلکه نیازمند بازسازی و بازتولید مستمر است (از کیا، ۱۳۸۰: ۲۰).

در سالیان اخیر، نسل جوانان جمعیت ایران، تغییرات سریع جمعیتی، اجتماعی و اقتصادی را تجربه کرده است. جوان بودن جمعیت کشور و متنوع بودن نیازهای آنها جامعه را با انبوهی از خواسته‌ها و نیازها روبه‌رو کرده است که باعث می‌شود پاسخ‌گویی به نیازهای نسل جوان اهمیت فراوانی یابد. در زمان حاضر با توجه به اینکه ایران در دوران گذار از جامعه سنتی به مدرن است، مشکلات ناشی از عدم انسجام و مشارکت محدود جوانان در عرصه‌های اجتماعی و سیاسی به‌عنوان یک مسئله اساسی و مهم و بیش‌ازپیش در زمینه‌های مختلف خودنمایی می‌کند.

وجود مسائلی مانند بیکاری، فقر، افزایش رقابت برای یافتن فرصت‌های شغلی، بلا تکلیفی و تردید درباره آینده، بی‌اعتمادی، سردرگمی و... در بیشتر کشورهای جهان

امکان اندیشیدن مناسب در خصوص واقعیات زندگی جوانان امروز را پدید آورده است (شیانی و محمدی، ۱۳۸۶: ۱۲)؛ مشکلاتی که ریشه در نابرابری و نبود عدالت دارند و در درازمدت بر سلامت اجتماعی جوانان و به تبع آن بر انسجام اجتماعی آنها تأثیرگذار است. بر این اساس، انسجام اجتماعی به عنوان وضعیتی که در آن، اجزای تشکیل دهنده جامعه، به گونه‌ای به یکدیگر وصل می‌شوند که یک کل معنادار و مؤثر را به وجود می‌آورند، نوعی از ترتیبات اجتماعی محسوب می‌شود که تضمین می‌کند افراد، نهادها، سازمان‌ها و گروه‌های مختلف اجرایی در سطوح مختلف در عین رسیدن به اشتراک ذهنی (مدل‌های ذهنی مشترک) قابلیت همکاری با یکدیگر را داشته باشند، به قوانین موجود احترام بگذارند، از امکانات جامعه استفاده کنند و در مقابل، توانایی‌های خویش را بر اساس هوش و توانمندی‌های چندگانه بازشناسی و پرورش داده و در اختیار جامعه قرار دهند، که به نوبه خود توسعه ظرفیت‌ها و توانایی‌های جامعه را به بار می‌آورد (Gardner, 2005: 137).

از سویی امروزه یکی از مهم‌ترین شاخص‌های توسعه‌یافتگی در تمامی کشورها، سطح بهداشت و سلامت جامعه است. سازمان بهداشت جهانی، بهداشت روانی را در درون مفهوم کلی بهداشت جای داده و آن را حالت سلامتی کامل جسمانی، روانی و اجتماعی و نه تنها عدم وجود بیماری تعریف کرده است (Jayasundera, 2021: 61). بر این اساس امروزه سلامت اجتماعی در کنار سلامت جسمی، روانی و معنوی نقش و اهمیت گسترده‌ای یافته است. به گونه‌ای که دیگر سلامت فقط عاری بودن از بیماری‌های جسمی و روانی نیست، بلکه چگونگی عملکرد انسان در روابط اجتماعی و چگونگی تفکر وی از اجتماع نیز از معیارهای ارزیابی سلامت فرد در سطح کلان جامعه به شمار می‌رود. در واقع سلامت اجتماعی دربرگیرنده عواملی است که در کنار یکدیگر نشانگر کمیت و کیفیت عمل افراد در زندگی اجتماعی است. این عوامل عبارت‌اند از: شکوفایی اجتماعی^۱، انطباق اجتماعی^۲، سهم داشت اجتماعی، پذیرش اجتماعی و مشارکت اجتماعی (سام آرام، ۱۳۸۸: ۱۱).

-
1. Social Actualization
  2. Social Coherens

در این میان وجود یک جامعه سالم از نظر بهداشت روان وابسته به سلامت اجزا کوچک تر مانند گروه‌ها و خانواده‌های موجود در آن جامعه است و وجود خانواده سالم و دارای سلامت روان می‌تواند تأثیر بسزایی در سلامت روانی آن جامعه داشته باشد که چنین امری منوط به سلامت روانی و تحکیم میزان امنیت اجتماعی مطلوب در بین جوانان آن جامعه می‌باشد (عبدالحکیم و همکاران، ۲۰۱۰ به نقل از تمدنی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۵۷). از سویی فقدان سلامت اجتماعی، حاصل عدم جذب افراد در چارچوب‌های اجتماعی و در نتیجه عدم جامعه‌پذیری صحیح آن‌هاست. بنابراین سلامت اجتماعی عامل مهمی در کنترل آسیب‌ها و مسائل اجتماعی و حفظ نظم اجتماعی و در نهایت تأمین امنیت اجتماعی^۲ است (مرادی و همکاران، ۱۴۰۰: ۷۹). مفهوم امنیت اجتماعی همچون سایر مفاهیم، در حوزه علوم اجتماعی حالت گسترده‌ای دارد و روی نقطه خاصی متمرکز نیست (Gechert et al, 2021: 579).

بنابراین امنیت علاوه بر جنبه‌های عینی و بیرونی ارتباط فرد با محیط، دربردارنده جنبه‌های ذهنی و روانی نیز هست. امنیت علاوه بر مصونیت در برابر حوادث و اتفاقات ناگوار به برخورداری از احساس پایداری از رضایت، کفایت و آسایش خاطر فرد در ارتباط با جهان پیرامونش نیز اشاره دارد. امنیت اجتماعی به معنای تمهید فضا و ابزارهای لازم برای ابراز وجود و طرح نظر گروه‌های مختلف اجتماعی از قبیل زنان، جوانان، اقوام و اقلیت‌ها، هنگامی مؤثر و مطرح است که به‌عنوان یک امر گریزناپذیر یا یک ارزش پذیرفته شود و اینجاست که ارتباط تنگاتنگی با سلامت اجتماعی پیدا می‌کند (آلتولا^۳ و همکاران، ۲۰۱۸ به نقل از تمدنی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۵۹).

از سویی عدالت اجتماعی^۴ دغدغه خاطر همیشگی شهروندان هر جامعه‌ای، است. علاقه افراد به عدالت، از یک نیاز طبیعی اساسی منتج می‌شود؛ افراد، نیازهای فردی متفاوتی

-
1. Social Contrib
  2. Social security
  3. Aaltola
  4. Social Justice

دارند که از طریق تعامل با دیگران به بهترین نحو، ارضا می‌شود. این نیازها طیفی از نیازهای اقتصادی از قبیل پول و امکانات مادی تا نیازهای اجتماعی-احساسی نسبتاً انتزاعی از قبیل توجه و احترام شخصی را در برمی‌گیرد. عدالت به افراد استانداردهایی ارائه می‌دهد تا قضاوت نمایند که آیا این نیازها در محیط‌های اجتماعی که اغلب پیچیده هستند، برآورده می‌گردد. «عدالت تنها از طریق دستیابی به منافع حیاتی تأمین نمی‌شود، بلکه مشارکت در فرآیند تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی ملی، توجه به حقوق بشر و ابعاد هویت فردی و جمعی، از جمله عوامل مهم تأمین عدالت اجتماعی است و تحقق این مهم بهبود احساس امنیت اجتماعی را با خود به همراه دارد؛ به عبارتی عدالت اجتماعی ایجاد حس ارزشمند در عاملیت اجتماعی-اقتصادی و سیاسی است که ریشه در احساس امنیت روانی و رضایت اقتصادی-اجتماعی و سیاسی دارد (Alexander, 2016: 68).

انسان‌ها با برخورداری از وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی متفاوت دارای منزلت اجتماعی و سرمایه‌های متمایز از یکدیگر هستند که این سرمایه‌ها تأمین‌کننده منزلت او در جامعه می‌باشند. در این رهگذر، فرهنگ و سرمایه‌های فرهنگی وی، رفتارها، نگرش‌ها و اظهارنظرهای او را هدایت کرده و از طرف دیگر در انتخاب‌های وی در زندگی روزمره نقش اساسی دارد، به عبارتی سرمایه فرهنگی^۱ بیشترین تأثیر را بر افکار و رفتارهای آنها داشته و فضای زندگی آنها را شکل می‌دهد. بنابراین، نقش ساختارهای فرهنگی که در ارتباط با سرمایه فرهنگی می‌باشد، تأثیر بنیادی در شخصیت و سبک زندگی افراد ایفا می‌کند (راد و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۳). لذا به‌صراحت می‌توان از نقش سرمایه فرهنگی به‌عنوان یک عامل تولیدکننده ارزش‌های اجتماعی و زمینه‌ساز انسجام اجتماعی سخن گفت.

شهر اهواز به‌عنوان چهارمین شهر بزرگ ایران دربردارنده اقوام (فارس، عرب و لر) و ادیان (اقلیت‌های قومی مندایی، ارمنی، کلیمی و زرتشتی) مختلفی است که با توجه به توزیع قدرت، جایگاه مهمی را در انسجام ملی دارند. در چند دهه اخیر گرایش‌های

جدایی طلبی و خودمختاری خواهی در بین قومیت‌ها پیداشده و چالش‌هایی را در کشور به وجود آورده که گاه منشأ داخلی و گاه منشأ خارجی داشته است؛ از عوامل تنش‌زایی که باعث اختلافات بین اقوام گردیده است می‌توان به عواملی همچون (موقعیت ژئوپولتیکی اقوام، داشتن عقاید قالبی اقوام نسبت به یکدیگر، احساس تبعیض و بی‌عدالتی و ...) اشاره نمود که می‌توان جهت برطرف نمودن و یا تضعیف آنها به تقویت سرمایه فرهنگی، سلامت اجتماعی، مشارکت اجتماعی و سیاسی، تعلق ملی و ... روی آورد. با نگاهی به تحقیقات انجام شده می‌توان گفت که تغییر در ارزش‌ها و ضعف و عدم اعتماد در اعتقادات فردی به نظام اجتماعی و ضعف کنترل درونی و بیرونی، موجب انحراف شده است و یا احساس بی‌عدالتی و وجود محرومیت نسبی و بدبینی در جامعه، ممکن است سبب بروز بیگانگی اجتماعی و فرهنگی گردیده و در نتیجه پیوندهای اجتماعی، سست و انسجام اجتماعی کاهش یابد (عزتی، ۱۳۸۸: ۲۶۱).

بنابراین هدف پژوهش حاضر با توجه به چنددستگی قومی و دینی و عدم رضایت جوانان از برقراری عدالت اجتماعی در جامعه و مشکلات موجود در زمینه برقراری امنیت اجتماعی و ... پاسخگویی بدین سؤال است که عوامل اجتماعی (سلامت اجتماعی، امنیت اجتماعی و عدالت اجتماعی) و فرهنگی (سرمایه فرهنگی) بر انسجام اجتماعی جوانان ۲۹-۱۸ ساله جامعه شهری اهواز چگونه و به چه شکل تأثیرگذار است؟

۲- مبانی نظری

۲-۱- مروری بر مطالعات گذشته

فرهمنند و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان «مطالعه تطبیقی انسجام اجتماعی بین دو قومیت آذری و کرد»، با استفاده از روش پیمایشی، نمونه آماری با حجم ۷۶۸ نفر از افراد ۱۵ تا ۶۴ ساله ساکن در دو شهر تبریز و سنندج و با استفاده از شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای به این نتیجه رسیده‌اند که انسجام اجتماعی در بین دو قوم در کل در سطح متوسط قرار دارد؛

بین انسجام اجتماعی به‌عنوان متغیر وابسته و عدالت اجتماعی، وسایل ارتباط جمعی، تحصیلات، شغل، درآمد و سن رابطه معنادار وجود دارد. از سویی نتایج بیانگر این است که قوم آذری در مقایسه با قوم کرد، میزان انسجام اجتماعی بیشتری دارد. متغیرهای عدالت اجتماعی، رسانه خارجی، رسانه داخلی و سن توانسته‌اند ۲۲ درصد از تغییرات متغیر میزان انسجام اجتماعی بین دو قوم را تبیین کنند.

حاتمی نژاد و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان «سنجش عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی با تأکید بر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی (مطالعه موردی: محلات شهر نورآباد دلفان)» با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی، حجم نمونه ۳۸۴ نفری و روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای و تصادفی ساده و ابزار پرسشنامه به این نتیجه رسیده‌اند که بین متغیرهای زمینه‌ای و احساس امنیت اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد. از بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی و انسجام اجتماعی سهم یگانه در تبیین احساس امنیت اجتماعی دارند.

سایه میری و جانی (۱۳۹۹) در تحقیقی با عنوان «رابطه عدالت با همبستگی اجتماعی از دیدگاه امام علی (ع)» با استفاده از روش کتابخانه‌ای، به این نتیجه رسیده است که رابطه بین عدالت و همبستگی اجتماعی از دیدگاه مولای متقیان علی علیه‌السلام شکل کاملی از عدالت و همبستگی اجتماعی را معرفی می‌کند و تأکید آن حضرت بر وجود رابطه مستقیم و چشمگیر میان عدالت و همبستگی اجتماعی برای دست‌یابی به توسعه است.

جینت^۱ (۲۰۰۳) در تحقیقی با عنوان «نقش سرمایه فرهنگی در انسجام اجتماعی و پایداری اجتماعات کانادا» با استفاده از روش پیمایشی به این نتیجه رسیده است که سرمایه‌گذاری در سرمایه فرهنگی، منافع جمعی زیادی به همراه دارد و این منافع جمعی در انسجام اجتماعی نقش مهمی ایفا می‌کند.

راجلیتون^۱ و همکاران (۲۰۰۷) در تحقیقی با عنوان «سنجش انسجام اجتماعی به عنوان یکی از ویژگی‌های سیستم اجتماعی» با استفاده از روش پیمایشی و ابزار پرسشنامه به این نتیجه رسیده‌اند که با توجه به سطح مطلوب و متوسط انسجام اجتماعی، متغیرهای نرخ جرم و جنایت، نرخ بیکاری، سطح آموزش و پرورش، نگرش‌های نژادپرستانه، شاخص نابرابری درآمد و دسترسی به مزایای اجتماعی بر میزان انسجام اجتماعی تأثیرگذار هستند.

ورگالنی^۲ (۲۰۱۱) در پژوهشی با عنوان «انسجام اجتماعی در اروپا» به این نتیجه رسیده است انسجام اجتماعی در بین نمونه آماری در سطح متوسطی گزارش شده است و نابرابری در سطح کلی بر انسجام اجتماعی تأثیرگذار است؛ به عبارتی رابطه معناداری بین نابرابری اقتصادی و انسجام اجتماعی وجود دارد. همچنین این رابطه تحت تأثیر جنبه‌های دیگری از نابرابری اجتماعی از قبیل موقعیت افراد در نظام قشربندی و سطح آموزش و پرورش آن‌ها می‌باشد.

اکت^۳ و همکاران (۲۰۱۷) در تحقیقی با عنوان «مقیاس و اعتبار انسجام اجتماعی: یک رویکرد پایین-بالا» به برآورد و مقایسه شاخص انسجام اجتماعی و همچنین بررسی همبستگی شاخص انسجام اجتماعی با برخی متغیرهای کلان اقتصادی در ۳۹ کشور منتخب اروپا در سال ۲۰۰۸ پرداخته‌اند؛ شاخص انسجام در این مطالعه با استفاده از داده‌های مرکز بررسی‌های ارزش‌های اروپاییان بر مبنای نظرسنجی از شهروندان در سال ۲۰۰۸ در زمینه متغیرهای رفتاری و اجتماعی (اعتماد به نهادها، احساس تعلق و همبستگی، مشارکت سیاسی، مشارکت فرهنگی و اجتماعی) ساخته شده است. نتایج تحقیق آنها بیانگر این است که کشورهای با سطوح بالاتر انسجام اجتماعی دارای عملکرد بهتری بر حسب رشد سطح تولید، سطوح پایین تر تورم و بیکاری، درصد پایین تر خودکشی، امید به زندگی بالاتر و همچنین سطوح بالاتر مردمی هستند که در طول زندگی خود در راستای کسب تحصیلات سرمایه گذاری می‌کنند.

-
1. Rajulton
  2. Vergolini
  3. Acket

واکاوی نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی بر...، خسرو گلستان و همکاران | ۱۸۳

واترز^۱ و همکاران (۲۰۲۰)، در تحقیقی با عنوان «آیا چندفرهنگی هنجاری انسجام اجتماعی را تقویت یا تهدید می‌کند؟» به مطالعه الگویی سه‌بعدی از چندفرهنگی پرداختند، که اهمیت هنجارهای ادراک‌شده جامعه را برجسته می‌کند. در نمونه جامعه آماری از ۱۴۳ اسپانیایی و ۱۴۱ سفیدپوست غیر اسپانیایی در ایالات متحده آمریکا یک نظرسنجی آنلاین را انجام داده است که برداشت‌های از ارتباط چند فرهنگ هنجاری، تنوع فرهنگی و سیاست‌ها و شیوه‌های چند فرهنگی را به‌عنوان تبیین‌کننده اعتماد و دل‌بستگی ملی، شاخص‌های اصلی انسجام اجتماعی بررسی کرده است. نتایج نشان داد که ارتباط چند فرهنگی هنجاری، تنوع فرهنگی و سیاست‌ها و شیوه‌های چند فرهنگی دل‌بستگی ملی بیشتری را تبیین می‌کنند و تنوع فرهنگی اعتماد بیشتری را تبیین می‌کند. با این حال، اثرات مثبت تنوع فرهنگی فقط به اسپانیایی‌ها محدود می‌شود و برای سفیدپوستان یافت نمی‌شود. در نهایت فرهنگ‌گرایی هنجاری بیشتر از تهدید، انسجام اجتماعی را افزایش می‌دهد.

تفاوت تحقیق حاضر با تحقیقات انجام شده در این است که در تحقیق حاضر به‌صورت هم‌زمان به بررسی تأثیر عوامل اجتماعی و فرهنگی (سرمایه فرهنگی، عدالت اجتماعی، سلامت اجتماعی و امنیت اجتماعی) مؤثر بر انسجام پرداخته شده است در صورتی که در تحقیقات مورد بررسی تنها به سنجش انسجام اجتماعی در بین جامعه آماری و یا ارتباط آن با عواملی همچون امنیت اجتماعی پرداخته شده است. در بررسی پیشینه نگاه‌ها تحقیقی که به بررسی تأثیر متغیرهای عدالت اجتماعی، سلامت اجتماعی بر انسجام اجتماعی پرداخته باشد، یافت نشد و تحقیق حاضر در باب پرداختن به بررسی این روابط با تحقیقات پیشین متفاوت می‌باشد.

۲-۲- چارچوب نظری تحقیق

چارچوب نظری تحقیق دربردارنده نظریات صاحب‌نظران در باب متغیرهای پژوهش می‌باشد؛ در ادامه به نظریات پیرامون سرمایه فرهنگی، عدالت اجتماعی، امنیت اجتماعی، سلامت اجتماعی و انسجام اجتماعی پرداخته شده است:

سلامت اجتماعی فرد، از جهاتی مهم‌تر و حساس‌تر از سلامت جسمانی و روانی است، عواملی که سلامت اجتماعی را تهدید می‌کنند به‌طور مستمر بر روابط او با دیگران تأثیر می‌گذارد و همواره بیش از یک نفر را دچار اختلال می‌کند. آنچه مسئله را پیچیده‌تر می‌سازد آن است که سلامت اجتماعی پنهان‌تر و مخفی‌تر از بیماری جسمی و روانی بروز پیدا می‌کند، زیرا در گستره فراخ دامنه روابط اجتماعی تحقق می‌پذیرد که به‌آسانی نمی‌تواند تحت نظر یا کنترل قرار گیرد.

با نگاهی به نظریات کیز^۱، مرتون^۲، دورکیم^۳، پارسونز^۴ و ... در باب سلامت اجتماعی و ابعاد آن، جهت استخراج مفهوم سلامت اجتماعی از نظریه سلامت اجتماعی کیز استفاده شده است؛ کیز سلامت اجتماعی را به معنی ارزیابی عملکرد فرد در برابر اجتماع به‌عنوان یکی از ابعاد مهم سلامتی مطرح می‌کند و تحت تأثیر مدل سلامت، ۵ شاخص اساسی برای سلامت اجتماعی پیشنهاد کرده است که عبارت‌اند از: شکوفایی اجتماعی، همبستگی اجتماعی، پذیرش اجتماعی، مشارکت اجتماعی، سهم‌داشت اجتماعی و یکپارچگی اجتماعی (Keyes, 1998: 122; Keyes and Shapiro, 2004: 5).

عدالت اجتماعی یکی دیگر از عواملی است که ارتباط دوسویه با انسجام اجتماعی دارد و به‌نوعی زمینه‌ساز ایجاد، حفظ و تقویت انسجام، سرمایه اجتماعی و فرهنگی است؛ «برقراری عدالت در هر جامعه‌ای رشد و شکوفایی آن را در پی دارد. در صحنه فردی، عدالت معیار کمال انسانی است و در صحنه اجتماعی نیز، عدالت وجوه سیاسی، فرهنگی،

-
1. Keyes
  2. Merton
  3. Durkheim
  4. Parsons

واکاوی نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی بر...، خسرو گلستان و همکاران | ۱۸۵

اقتصادی، حقوقی، امنیتی و مانند آن را در بر می‌گیرد.» (الویری، ۱۳۸۴: ۲۳۹؛ سایه میری و جانی، ۱۳۹۹: ۲۰۹).

به عبارتی پایداری هر جامعه در گرو عدالت‌محور بودن آن است و این در صورتی است که تمامی افراد بر اساس معیارهای آن عدالت را باور داشته باشند و کارگزاران طبق عدالت رفتار کنند. در مقیاس کلی، عدالت شرط وجود، استمرار و پایداری هر مجموعه برنامه‌ریزی شده و ساخته دست بشر است (شاکری، ۱۳۸۵: ۲۱۱؛ سایه میری و جانی، ۱۳۹۹: ۲۰۹).

عدالت اجتماعی از نظر رالز، عبارت است از حمایت از دسترسی برابر به آزادی‌ها، حقوق و فرصت‌ها، و همچنین مراقبت از کم‌نفع‌ترین اعضای جامعه. بنابراین، عادلانه یا ناعادلانه بودن چیزی بستگی به این دارد که آن چیز باشد. دسترسی برابر به آزادی‌های مدنی، حقوق بشر، و فرصت‌ها برای زندگی سالم و رضایت‌بخش را ترویج می‌کند یا مانع آن می‌شود، و آیا سهم عادلانه‌ای از منافع را به اعضای کم‌نفع جامعه اختصاص می‌دهد یا خیر (Koutras, 2017: 113). احساس عدالت یکی از شاخص‌های اصلی رفاه اجتماعی در دنیای امروز می‌باشد. در واقع عدالت اجتماعی معطوف به سیاست‌های رویه‌ای و توزیعی یا اجرایی است که نهایتاً جامعه را به سمت نوعی تعادل بین طبقات برخوردار و محروم از مواهب طبیعی سوق می‌دهد (باقری، ۱۳۸۴: ۴۶).

در تحقیق حاضر برای سنجش میزان احساس عدالت، از دو بُعد عدالت رویه‌ای و عدالت توزیعی استفاده شده است. در میان انواع سرمایه، سرمایه فرهنگی نقش مهم‌تری در اندیشه بوردیو دارد؛ وی مفهوم سرمایه را فراتر از مفهوم اقتصادی یا مادی به کار می‌برد و گستره معنایی وسیع‌تری به آن بخشیده است. از نظر وی سرمایه فرهنگی عبارت است از شناخت و ادراک فرهنگ و هنرهای متعالی، داشتن ذائقه خوب و شیوه‌های عمل متناسب است. در واقع سرمایه فرهنگی شامل آموزش و دانش، ذائقه‌ها و ترجیحات والدین و اطلاعات خاص آن‌ها از سیستم آموزشی (Jaeger and Holm, 2007: 16)، تحصیلات

رسمی (Dimaggio, 1982: 53)، مدیریت تعامل نهادی (Lareau and Weininger, 2003: 31)، تعاملات فرهنگی فضای خانواده (Tramont and Willams, 2009: 73) می‌باشد.

به نظر بوردیو^۱ خاستگاه خانوادگی و دارایی‌های گوناگون خانواده‌ها، به‌ویژه دارایی‌های فرهنگی‌شان، در پیشرفت اعضای خانواده در عرصه‌های مختلف به‌مراتب، نقش مهم‌تری از چگونگی عملکرد برخی عوامل اجتماعی کننده، سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی مهم؛ همچون آموزش و پرورش و رسانه‌های ارتباط جمعی، بازی می‌کنند. بوردیو با طرح مفاهیمی همچون منش درصدد است نشان دهد که انسان‌ها، با توجه به این که به کدام قشر یا طبقه اجتماعی تعلق داشته باشند، در بسیاری از حوزه‌های زندگی، به‌ویژه رفتارها، نگرش‌ها و باورهای خود، غالباً ویژگی‌های هویتی و فرهنگی همان گروه، قشر یا طبقه اجتماعی را بازتاب می‌دهند (بازگلی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۲).

این سرمایه در سه مقوله سرمایه فرهنگی تجسم‌یافته (ذهنی)، عینیت‌یافته و نهادی قابل مطالعه است. سرمایه فرهنگی تجسم‌یافته، نوعی ثروت درونی و بخش جدایی‌ناپذیر از فرد است که با شخصی که در آن تجسم می‌یابد، عجین شده است. سرمایه عینیت‌یافته به‌تمامی اشیاء و کالاهای فرهنگی گفته می‌شود. سرمایه فرهنگی نهادی با مقررات نهادینه‌شده حاصل گردیده و از طریق انواع مدارک تحصیلی، در ارتقا پایگاه اجتماعی مؤثر است (همان). علاوه بر مؤلفه‌های سلامت، عدالت و سرمایه فرهنگی «امنیت در جامعه یکی از اساسی‌ترین نیازهای فرد و جامعه است، به‌طوری که فقدان آن پیامدهای ناگواری برای سلامتی آنان در پی دارد. مازلو در طبقه‌بندی هرم نیازهای اساسی انسان، نیاز به ایمنی را در رتبه دوم نیازهای ضروری قرار داده است.» (شیخی، ۱۳۹۰: ۳۹).

امنیت اجتماعی، به معنی حفظ سیستم اجتماعی است به گونه‌ای که اجتماع، خانواده و فرد در مقابل تهدیدها و ناهنجاری‌های اقتصادی اجتماعی یا شخصی ایمن بوده و از سلامت

---

1. Bourdieu

زندگی خود اطمینان داشته باشد (کامینسکا^۱ و همکاران، ۲۰۲۱ به نقل از تمدنی و همکاران، ۱۴۰۰:۱۶۰). چنانچه در جامعه امنیت اجتماعی برقرار گردد، امید و اطمینان خاطر افراد به آینده افزایش می‌یابد و میل به رشد و تکامل و حصول به یک زندگی سالم در دل آن‌ها بارور می‌شود (رسولی، ۱۳۹۰:۱۶۶).

در تحقیق حاضر امنیت اجتماعی دربردارنده امنیت جانی، امنیت مالی و امنیت سیاسی است؛ هرگونه تهدیدی که علیه جان انسان‌ها وجود داشته باشد، امنیت جانی آن‌ها را از بین می‌برد. بنابراین شرایط امنیت جانی در واقع شرایطی است که هیچ‌گونه تهدیدی علیه جان افراد جامعه وجود نداشته باشد؛ منظور از امنیت مالی این است که دارایی و اموال افراد تا چه حد در امنیت می‌باشد و این دارایی‌ها مورد تهدید قرار نگرفته که این امر باعث می‌شود صاحبان آن احساس امنیت و آرامش داشته باشند؛ امنیت سیاسی یعنی امکان اظهارنظر افراد، میزان چگونگی اداره امور جامعه و شرکت در این گونه امور بدون احساس بیم و نگرانی از تهدید (نمایان و جلالی‌پور، ۱۳۸۵:۶۳).

به عبارت دیگر امنیت سیاسی، یعنی افراد جامعه تا چه حد احساس می‌کنند که می‌توانند باورهای خود را آزادانه بیان نمایند و فعالیت‌های سیاسی (مانند عضویت در احزاب و غیره) پیامد منفی برای آن‌ها نداشته باشد. بعد از بیان نظریات غالب در باب عوامل اجتماعی و فرهنگی تأثیرگذار بر انسجام اجتماعی به نظریات در باب انسجام اجتماعی پرداخته شده است. دورکیم، در تبیین و تحلیل همبستگی و انسجام اجتماعی، همبستگی اجتماعی را در دو نوع مکانیکی و ارگانیکی مطرح نموده است. در همبستگی مکانیکی، میزان مشارکت اجتماعی افراد به گونه‌ای است که تقریباً تمام هستی‌های فردی تابع احساسات مشترک است که این احساسات در قالب وجدان جمعی می‌باشد.

همبستگی مکانیکی وابستگی متقابل عناصر مشابه و اجزای همگن در یک کل اجتماعی فاقد تمایزات داخلی و تقسیم کار می‌باشد. اما همبستگی ارگانیکی در جوامع نوین و با تقسیم کار جدید و تمایز پذیری اجتماعی، علاوه بر افزایش گسترده آزادی فردی، هر

فرد آزادانه و به میزان زیادی در مورد اوضاع و احوال خویش فکر و عمل می‌نماید. لذا این نوع همبستگی اجتماعی منبعث از تقسیم کار و به تبع آن کارکردها و تلاش‌هایی است که همچون فرایند کار، اعضای متمایز از هم در اندام یک موجود زنده را تکمیل می‌کنند. انسجام اجتماعی در یک حوزه متعالی معین شکل و معنا پیدا می‌کند. دورکیم، احساسی را که در این میدان تعاملی به وجود می‌آید را عاطفه جمعی می‌نامد که باعث افزایش و تحکیم همبستگی اجتماعی می‌شود (دورکیم، ۱۳۹۸: ۷۹).

از نظر گیدنز^۱، انسجام اجتماعی را نمی‌توان با اقدام از بالا به پایین دولت یا با توسل به سنت تضمین کرد. ما ناچاریم زندگی را به شیوه‌ای فعال‌تر از آنچه در نسل‌های پیشین درست بود، بسازیم و باید برای پیامدهای آنچه انجام می‌دهیم و عادت‌های شیوه زندگی که برگزیده‌ایم فعالانه‌تر مسئولیت بپذیریم و باید راه تعادل جدیدی بین مسئولیت‌های فردی و اجتماعی بیابیم (گیدنز، ۱۳۹۵: ۴۳).

در یک تعریف دیگر، انسجام اجتماعی به معنای آن است که گروه وحدت خود را حفظ کند و با عناصر وحدت‌بخش خود تطابق و هم‌نوایی داشته باشد انسجام اجتماعی احساس همبستگی و مسئولیت متقابل بین چند نفر با چند گروه یا چند نفر در یک جامعه یا گروه است. در واقع می‌توان انسجام اجتماعی را احساس یکپارچگی افراد جامعه و همبستگی در روابط اجتماعی در تعامل‌های گروهی بر اساس ارزش‌های مشترک تعریف کرد (چلبی، ۱۳۹۵: ۳۴).

از سویی توماس^۲ (۱۹۹۳)، سه نوع انسجام (احساسی، هنجاری و ابزاری را ذکر می‌کند (Thomas and Olson, 1993: 163). کیندی و چان^۳ نیز، در ارتباط با انسجام خانواده معتقدند که انسجام و پایداری یک جامعه بستگی دارد بر تمرکز بر روی یکپارچگی و تقویت اساسی‌ترین واحد، که آن واحد بنیادین هم‌خانواده است. او معتقد است تعدد فرهنگ‌ها، نابرابری اجتماعی، محرومیت اقتصادی، آشفتگی اجتماعی و... نشان می‌دهند که به اشکال

---

1. Giddens
2. Thomas
3. Kindy and Chan

متفاوت در دولت‌ها نیاز به پرورش و تقویت انسجام اجتماعی وجود دارد. همچنین معتقد است انسجام جامعه در گرو انسجام خانواده است (Benjamin et al, 1997: 11).

از دیدگاه جامعه‌شناختی، همبستگی پدیده‌ای است که بر اساس آن در سطح یک گروه یا یک جامعه، اعضاء به یکدیگر وابسته و به‌طور متقابل نیازمند یکدیگر هستند. این امر مستلزم طرد آگاهی و نفی اخلاقی مبتنی بر تقابل و مسئولیت نیست، بلکه دعوت به احراز و کسب این ارزش‌ها و احساس الزام متقابل است (بیرو^۱، ۱۳۸۰: ۴۰۰).

بریدال^۲ (۲۰۱۸) معتقد است که آگاهی از داشتن ارزش‌ها و هنجارهای مشترک و یکسان با دیگر اعضای جامعه منجر به ظهور احساسات مثبت و اعتماد میان افراد شده و انسجام در میان اعضا را بیشتر خواهد کرد. افرادی نظیر مادونسل^۳ (۲۰۱۸) و شفر و ون در نویل^۴ (۲۰۱۷) در قالب‌های دیگر نظری، یکی از ویژگی‌های گروه‌های منسجم را اشتراک نظر به مسائل مختلف می‌دانند و معتقدند که وفاق بر روی هنجارها و ارزش‌ها، ذاتی و سازنده انسجام اجتماعی بوده و از طریق افزایش پیش‌بینی پذیری رفتار و افزایش اعتماد میان کنشگران منجر به افزایش انسجام اجتماعی در جامعه می‌گردد. انسجام اجتماعی دربردارنده شاخص‌هایی همچون گرایش به ارزش‌های اجتماعی، گرایش به نظم اجتماعی، احساس تعلق، مشارکت اجتماعی و همگرایی قومی است. وضعیت برخورداری افراد جامعه از سرمایه فرهنگی و سلامت اجتماعی در کنار سطح مطلوب احساس عدالت اجتماعی و امنیت اجتماعی می‌تواند در افزایش احساس انسجام اجتماعی آنها تأثیرگذار باشد چرا که سطح سرمایه فرهنگی و سلامت تک‌تک افراد جامعه به روش‌های گوناگون بر سلامت دیگران و عواطف آنها و همچنین شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی جامعه اثر می‌گذارد.

از این رو، تأمین سلامت و عدالت اجتماعی در کنار احساس امنیت اجتماعی افراد جامعه، هم تکلیف دولت است و هم وظیفه‌ای همگانی به شمار می‌آید. در حقیقت، زمانی

-
1. Birou
  2. Breidahl
  3. Maduncella
  4. Shaffer and van der Neville

فرد دارای سلامت اجتماعی است که بتواند فعالیت‌ها و نقش‌های اجتماعی خود را در حد متعارف بروز دهد و با برخورداری از سرمایه فرهنگی با جامعه و هنجارهای اجتماعی، ارتباط برقرار کند. در صورت مطلوبیت مؤلفه‌های اجتماعی و فرهنگی فوق جامعه از سطح انسجام اجتماعی بهتری برخوردار خواهد شد.

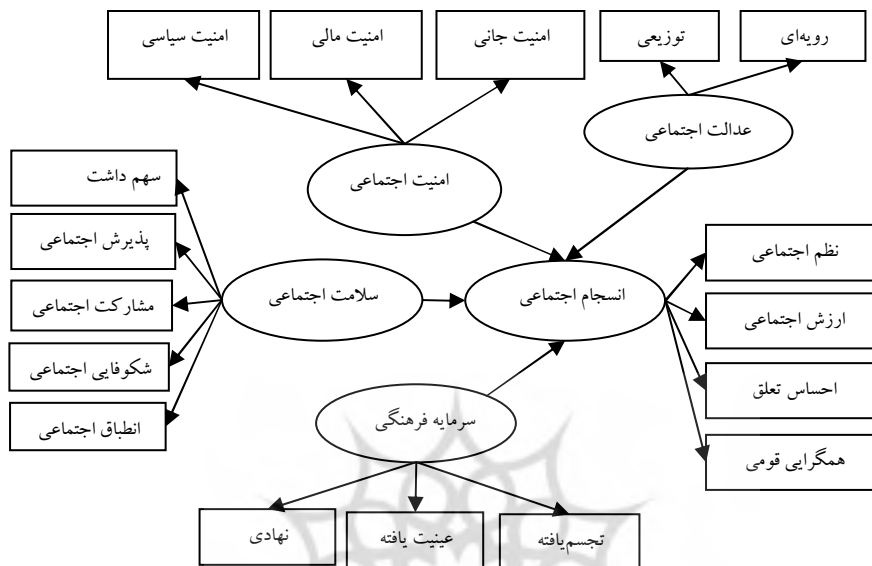
۳- فرضیه‌های پژوهش

فرضیات تحقیق در حالت کلی متغیرها یعنی تأثیر متغیرهای مستقل (عدالت اجتماعی، امنیت اجتماعی، سلامت اجتماعی و سرمایه فرهنگی) بر متغیر وابسته (انسجام اجتماعی) در نظر گرفته شده است و ابعاد هر کدام از متغیرها که در مدل مفهومی رسم گردیده است جهت اشاره به تعریف عملیاتی متغیرها می‌باشد. در ادامه به فرضیات تحقیق پرداخته شده است:

- ۱) سلامت اجتماعی بر انسجام اجتماعی تأثیرگذار است.
- ۲) سرمایه فرهنگی بر انسجام اجتماعی تأثیرگذار است.
- ۳) عدالت اجتماعی بر انسجام اجتماعی تأثیرگذار است.
- ۴) امنیت اجتماعی بر انسجام اجتماعی تأثیرگذار است.

۴- مدل مفهومی تحقیق

شکل ۱- مدل مفهومی تحقیق

۵- تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای تحقیق

* تعریف مفهومی انسجام اجتماعی: انسجام دلالت بر توافق جمعی میان یک جامعه دارد و ناظر به میزان و الگوی روابط متقابل میان کنشگران و گروه‌ها و خرده‌فرهنگ‌های تمایز یافته است (ریتزر، ۱۳۹۴:۲۳۴).

* تعریف عملیاتی انسجام اجتماعی: در پژوهش حاضر انسجام اجتماعی با مؤلفه‌های گرایش به ارزش‌های اجتماعی، گرایش به نظم اجتماعی، احساس تعلق اجتماعی و همگرایی قومی در قالب ۱۷ گویه و با طیف لیکرت مورد سنجش قرار گرفته است.

* تعریف مفهومی سلامت اجتماعی: کیز سلامت اجتماعی را به معنی ارزیابی عملکرد فرد در برابر اجتماع به عنوان یکی از ابعاد مهم سلامتی مطرح می کند (Keyes, 1998: 122; Keyes and Shapiro, 2004: 5).

* تعریف عملیاتی سلامت اجتماعی: در پژوهش حاضر سلامت اجتماعی با مؤلفه های شکوفایی اجتماعی، همبستگی اجتماعی، پذیرش اجتماعی، مشارکت اجتماعی، سهم داشت اجتماعی و یکپارچگی اجتماعی در قالب ۲۰ گویه و با طیف لیکرت مورد سنجش قرار گرفته است.

* تعریف مفهومی سرمایه فرهنگی: بوردیو سرمایه فرهنگی را عبارت از شناخت و ادراک فرهنگ و هنرهای متعالی، داشتن ذائقه خوب و شیوه های عمل متناسب تعریف می کند (Bourdieu, 1989: 76). بوردیو سرمایه فرهنگی را به سه دسته تقسیم کرده است که عبارت اند از: سرمایه فرهنگی تجسم یافته یا متجسد (سرمایه بدنی و فردی)، سرمایه فرهنگی عینیت یافته و سرمایه فرهنگی نهادی و ضابطه ای.

* تعریف عملیاتی سرمایه فرهنگی: در پژوهش حاضر سرمایه فرهنگی با مؤلفه های سرمایه فرهنگی تجسم یافته، سرمایه فرهنگی عینیت یافته و سرمایه فرهنگی نهادی در قالب ۲۲ گویه و با طیف لیکرت مورد سنجش قرار گرفته است.

* تعریف مفهومی عدالت اجتماعی: عدالت اجتماعی از نظر رالز، عبارت است از حمایت از دسترسی برابر به آزادی ها، حقوق و فرصت ها و همچنین مراقبت از کم نفع ترین اعضای جامعه. بنابراین، عادلانه یا ناعادلانه بودن چیزی بستگی به این دارد که آن چیز باشد (Koutras, 2017: 113).

* تعریف عملیاتی عدالت اجتماعی: در پژوهش حاضر عدالت اجتماعی با مؤلفه های عدالت رویه ای و عدالت توزیعی در قالب ۶ گویه و با طیف لیکرت مورد سنجش قرار گرفته است.

* تعریف مفهومی امنیت اجتماعی: امنیت اجتماعی، به معنی حفظ سیستم اجتماعی است به گونه ای که اجتماع، خانواده و فرد در مقابل تهدیدها و ناهنجاری های اقتصادی

واکاوی نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی بر...، خسرو گلستان و همکاران | ۱۹۳

اجتماعی یا شخصی ایمن بوده و از سلامت زندگی خود اطمینان داشته باشد (کامینسکا و همکاران، ۲۰۲۱ به نقل از تمدنی و همکاران، ۱۴۰۰:۱۵۹).

* تعریف عملیاتی امنیت اجتماعی: در پژوهش حاضر امنیت اجتماعی با مؤلفه‌های امنیت جانی، امنیت مالی و امنیت سیاسی در قالب ۱۵ گویه و با طیف لیکرت مورد سنجش قرار گرفته است.

۶- روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی از نوع همبستگی است. جمعیت آماری در این پژوهش، کلیه جوانان زن و مرد ۱۸ تا ۲۹ ساله ساکن مناطق ۸ گانه شهری اهواز را در سال ۱۴۰۰ شامل می‌شود که بیش از یک میلیون نفر می‌باشند؛ حجم نمونه محاسبه شده با استفاده از جدول مورگان ۳۸۴ بوده است. داده‌های مورد نیاز با استفاده از ابزار گردآوری اطلاعات که پرسشنامه است به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای سه مرحله‌ای گردآوری شده است. جهت گردآوری اطلاعات از پرسشنامه‌های انسجام اجتماعی با ۲۲ سؤال، سرمایه فرهنگی با ۹ سؤال، عدالت اجتماعی با ۶ سؤال، امنیت اجتماعی با ۱۵ سؤال استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو بخش توصیفی و استنباطی انجام گردیده است؛ در بخش توصیفی به توصیف متغیرها در قالب گرایش‌های مرکزی و پراکندگی و در بخش استنباطی به آزمون فرضیات (ضریب همبستگی پیرسون و آزمون رگرسیون) پرداخته شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار spss22 استفاده شده است. در پژوهش حاضر جهت سنجش اعتبار ابزار، از اعتبار صوری استفاده شده است. از سویی جهت بررسی روایی به محاسبه میزان آلفای کرونباخ در پرسشنامه توزیع شده برای متغیرهای تحقیق پرداخته شده است. ضریب آلفای کرونباخ به دست آمده نشان از پایایی مناسب (بالای هفت‌دهم) پرسشنامه دارد.

جدول ۱- آلفای کرونباخ محاسبه شده

عنوان متغیر	تعداد مؤلفه	اندازه آلفا
انسجام اجتماعی	۲۲	۰,۷۵۹
احساس امنیت اجتماعی	۱۵	۰,۸۰۲
احساس عدالت اجتماعی	۶	۰,۷۹۵
سلامت اجتماعی	۲۵	۰,۸۹۰
سرمایه فرهنگی	۱۷	۰,۸۱۱

۷- یافته‌ها

۷-۱- یافته‌های توصیفی

از نظر جنسیت طبق نتایج پاسخگویان تعداد ۱۹۳ نفر مرد یعنی ۵۰,۳ درصد و تعداد ۱۹۱ نفر از پاسخگویان یعنی ۴۹,۷ درصد زن بوده‌اند از نظر گروه سنی طبق نتایج به ترتیب اولویت گروه سنی ۲۷-۲۹ سال یعنی ۲۶,۸ درصد (۱۰۳ نفر)، گروه‌های سنی ۲۴-۲۶ سال با ۲۵,۲ درصد (۹۷ نفر)، ۲۱-۲۳ سال با ۲۴,۴ درصد (۹۴ نفر) گروه سنی ۱۸-۲۰ سال با ۲۳,۴ درصد (۹۰ نفر) بیشترین تا کمترین فراوانی را به خود اختصاص داده است. از نظر وضعیت تأهل طبق نتایج افراد مجرد ۷۱,۳ درصد (۲۷۴ نفر) بیشترین فراوانی و افراد متأهل نیز ۲۷,۶ درصد (۱۰۶ نفر) کمترین فراوانی و علاوه بر این افراد بدون همسر بر اساس طلاق نیز ۱,۵ درصد (۴ نفر) از کل نمونه را به خود اختصاص داده‌اند لازم به ذکر است که افراد بدون همسر (فوت شده) در بین پاسخگویان مشاهده نشد.

از نظر وضعیت فعالیت طبق نتایج بیشترین درصد پاسخگویان با ۲۵,۸ درصد به تعداد ۱۱۲ نفر مربوط به افراد بیکار و پس از این گروه به ترتیب ۲۵,۸ درصد پاسخگویان به تعداد ۹۹ نفر شاغل، ۲۴,۷ درصد پاسخگویان به تعداد ۹۵ نفر دانشجو، ۷,۶ درصد پاسخگویان سرباز به تعداد ۲۹ نفر، ۶,۵ درصد پاسخگویان دانش آموز به تعداد ۲۵ نفر و ۶,۳ درصد پاسخگویان زنان خانه‌دار به تعداد ۲۴ نفر را به خود اختصاص داده است. از نظر سطح

واکاوی نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی بر...، خسرو گلستان و همکاران | ۱۹۵

تحصیلات طبق نتایج ۳۳,۹ درصد پاسخگویان (۱۳۰ نفر) در مقطع کارشناسی، ۲۵,۳ درصد (۹۷ نفر) در مقطع دیپلم و پیش‌دانشگاهی، ۲۰,۳ درصد (۷۸ نفر) در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری، ۹,۱ درصد (۳۵ نفر) در مقطع فوق‌دیپلم، ۷,۰ درصد (۲۷ نفر) در سطح متوسطه و دیپلم ناقص و ۳,۹ درصد (۱۵ نفر) در سطح تحصیلی راهنمایی و سیکل بوده‌اند.

جدول ۲- توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان

متغیر	گروه	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۱۹۳	۵۰,۳
	زن	۱۹۱	۴۹,۷
وضعیت تأهل	متاهل	۱۰۶	۲۷,۶
	مجرد	۲۷۴	۷۱,۳
گروه سنی	۱۸-۲۰ سال	۹۰	۲۳,۴
	۲۱-۲۳ سال	۹۴	۲۴,۴
	۲۴-۲۶ سال	۹۷	۲۵,۲
	۲۷-۲۹ سال	۱۰۳	۲۶,۸
مقطع تحصیلی	ابتدایی	۲	۰,۵
	راهنمایی، سیکل	۱۵	۳,۹
	متوسطه، دیپلم ناقص	۲۷	۷,۰
	دیپلم، پیش‌دانشگاهی	۹۷	۲۵,۳
	کاردانی	۳۵	۹,۱
	کارشناسی	۱۳۰	۳۳,۹
	کارشناسی ارشد- دکتری	۷۸	۲۰,۳
وضعیت فعالیت	دانشجو	۹۵	۲۴,۷
	سرباز	۲۹	۷,۶
	دانش‌آموز	۲۵	۶,۵
	خانه‌دار	۲۴	۶,۳
	بیکار	۱۱۲	۲۹,۲
	شاغل	۹۹	۲۵,۸
	جمع کل نمونه ۳۸۴ نفر		

طبق خروجی جدول (۳) توزیع فراوانی و درصد متغیرها بر طبق دسته‌بندی‌های انجام شده بیانگر این است که ۵۳/۳۸ درصد جوانان از نظر انسجام اجتماعی، ۵۰/۷۸ درصد از نظر سرمایه فرهنگی، ۵۶/۲۵ درصد از نظر متغیر عدالت اجتماعی و ۶۲/۲۳ درصد از نظر متغیر امنیت اجتماعی در سطح متوسط و متوسط به پایین بوده‌اند؛ از سویی ۵۶/۵۱ درصد از جوانان از نظر سلامت اجتماعی در سطح پایین قرار گرفته‌اند.

جدول ۳- یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق
(فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره‌ها)

شاخص‌های آماری متغیر	طبقات	فراوانی	درصد	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
انسجام اجتماعی	پایین (۲۲-۵۱)	۱۰۶	۲۷/۶۰	۷۷,۱۵	۹,۹۸	۲۲	۱۱۰
	متوسط (۵۲-۸۱)	۲۰۵	۵۳/۳۸				
	بالا (۸۲-۱۱۰)	۷۳	۱۹/۰۲				
سرمایه فرهنگی	پایین (۹-۲۰)	۱۲۳	۳۲/۰۳	۲۹,۵۹	۷,۱۱	۹	۴۵
	متوسط (۲۱-۳۲)	۱۹۵	۵۰/۷۸				
	بالا (۳۳-۴۵)	۶۶	۱۷/۱۸				
سلامت اجتماعی	پایین (۲۵-۵۸)	۲۱۷	۵۶/۵۱	۵۱,۳۲	۱۴,۳۲	۲۵	۱۲۵
	متوسط (۵۸-۹۱)	۱۱۱	۲۸/۹۰				
	بالا (۹۲-۱۲۵)	۵۶	۱۴/۵۹				
عدالت اجتماعی	پایین (۶-۱۳)	۱۲۴	۳۲/۲۹	۱۶,۲۳	۵,۸۴	۶	۳۰
	متوسط (۱۴-۲۲)	۲۱۶	۵۶/۲۵				
	بالا (۲۳-۳۰)	۴۴	۱۱/۴۵				
امنیت اجتماعی	پایین (۱۴-۳۴)	۹۸	۲۵/۵۳	۴۲,۱۷	۸,۸۶	۱۵	۷۵
	متوسط (۳۵-۵۴)	۲۳۹	۶۲/۲۳				
	بالا (۵۵-۷۵)	۴۷	۱۲/۲۳				

۷-۲- یافته‌های مربوط به آزمون فرضیات

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل فرضیات طبق جدول ۴ بیانگر این است که در فاصله اطمینان ۹۹ درصد سطح معناداری آماره F (فیشر) آزمون فرضیه تأثیر سلامت اجتماعی بر انسجام اجتماعی نشان می‌دهد که $Sig \leq 0/05$ می‌باشد. با توجه به اینکه مقدار سطح معناداری کمتر از (۰/۰۵) می‌باشد؛ نتیجه می‌گیریم که فرضیه فوق تأیید می‌شود (فرضیه H1 تأیید و فرضیه H0 رد می‌شود). با نگاهی به مقدار ضریب همبستگی که برابر (R=0/452) است، می‌توان گفت که چون این مقدار بین از (۰/۵ < R < ۰/۳۲) می‌باشد، پس بین دو متغیر سلامت اجتماعی و انسجام اجتماعی رابطه متوسط و مستقیمی وجود دارد. از سویی مقدار ضریب تبیین ($R^2 = 0/204$) آزمون فرضیه بیانگر توانایی تبیین متوسط ($R^2 > 0/19$) متغیر انسجام اجتماعی توسط سلامت اجتماعی شده است. می‌توان گفت که ۲۰ درصد از تغییرات متغیر انسجام اجتماعی توسط سلامت اجتماعی تبیین شده است.

در فاصله اطمینان ۹۵ درصد سطح معناداری آماره F (فیشر) آزمون فرضیه تأثیر سرمایه فرهنگی بر انسجام اجتماعی نشان می‌دهد که $Sig \leq 0/05$ می‌باشد. با توجه به اینکه مقدار سطح معناداری کمتر از (۰/۰۵) می‌باشد؛ نتیجه می‌گیریم که فرضیه فوق تأیید می‌شود (فرضیه H1 تأیید و فرضیه H0 رد می‌شود). با نگاهی به مقدار ضریب همبستگی که برابر (R=0/130) می‌توان گفت که چون این مقدار کمتر از (۰/۳۲ درصد) می‌باشد، پس بین دو متغیر سرمایه فرهنگی و انسجام اجتماعی رابطه ضعیف و مستقیمی وجود دارد. از سویی مقدار ضریب تبیین ($R^2 = 0/051$) آزمون فرضیه بیانگر توانایی تبیین ضعیف ($R^2 < 0/19$) متغیر انسجام اجتماعی توسط سرمایه فرهنگی است. به عبارتی ۵ درصد از تغییرات متغیر انسجام اجتماعی توسط سرمایه فرهنگی تبیین شده است.

در فاصله اطمینان ۹۹ درصد سطح معناداری آماره F (فیشر) آزمون فرضیه تأثیر عدالت اجتماعی بر انسجام اجتماعی نشان می‌دهد که $Sig \leq 0/05$ می‌باشد. با توجه به اینکه مقدار سطح معناداری کمتر از (۰/۰۵) می‌باشد؛ نتیجه می‌گیریم که فرضیه فوق تأیید می‌شود (فرضیه H1 تأیید و فرضیه H0 رد می‌شود). با نگاهی به مقدار ضریب همبستگی

که برابر ($R=0/349$) است، می‌توان گفت که چون این مقدار بین از ($0/32 < R < 0/5$) می‌باشد، پس بین دو متغیر عدالت اجتماعی و انسجام اجتماعی رابطه متوسط و مستقیمی وجود دارد. از سویی مقدار ضریب تبیین ($R^2 = 0/138$) آزمون فرضیه بیانگر توانایی تبیین متوسط ($R^2 \geq 0/19$) متغیر انسجام اجتماعی توسط عدالت اجتماعی شده است. می‌توان گفت که ۱۳ درصد از تغییرات متغیر انسجام اجتماعی توسط عدالت اجتماعی تبیین شده است.

در فاصله اطمینان ۹۹ درصد سطح معناداری آماره F (فیشر) آزمون فرضیه تأثیر امنیت اجتماعی بر انسجام اجتماعی نشان می‌دهد که $Sig \leq 0/05$ می‌باشد. با توجه به اینکه مقدار سطح معناداری کمتر از ($0/05$) می‌باشد؛ نتیجه می‌گیریم که فرضیه فوق تأیید می‌شود (فرضیه H1 تأیید و فرضیه H0 رد می‌شود). با نگاهی به مقدار ضریب همبستگی که برابر ($R=0/358$) است، می‌توان گفت که چون این مقدار بین از ($0/32 < R < 0/5$) می‌باشد، پس بین دو متغیر امنیت اجتماعی و انسجام اجتماعی رابطه متوسط و مستقیمی وجود دارد. از سویی مقدار ضریب تبیین ($R^2 = 0/145$) آزمون فرضیه بیانگر توانایی تبیین متوسط ($R^2 \geq 0/19$) متغیر امنیت اجتماعی توسط عدالت اجتماعی شده است. می‌توان گفت که ۱۴ درصد از تغییرات متغیر انسجام اجتماعی توسط امنیت اجتماعی تبیین شده است.

جدول ۴- آزمون فرضیات تأثیر متغیرهای سلامت اجتماعی، سرمایه فرهنگی، عدالت اجتماعی و امنیت اجتماعی بر انسجام اجتماعی

سطح معناداری آماره F ($sig \leq 0/05$)	آماره F	(ضریب پیش‌بین R^2)	R (ضریب همبستگی پیرسون)	فرضیه
۰/۰۰۰	۹۶/۸۹۵	۰/۲۰۴	۰/۴۵۲	تأثیر سلامت اجتماعی بر انسجام اجتماعی
۰/۰۳۱	۱۱۴/۳۴۲	۰/۰۵	۰/۱۳۰	تأثیر سرمایه فرهنگی بر انسجام اجتماعی
۰/۰۰۰	۶۴/۰۸۳	۰/۱۳۸	۰/۳۴۹	تأثیر عدالت اجتماعی بر انسجام اجتماعی
۰/۰۰۰	۵۹/۶۴۷	۰/۱۴۵	۰/۳۵۸	تأثیر امنیت اجتماعی بر انسجام اجتماعی

۳-۷- یافته‌های رگرسیون چندگانه جهت برآورد مقدار تبیین متغیر انسجام اجتماعی توسط متغیرهای سلامت اجتماعی، سرمایه فرهنگی، عدالت اجتماعی و امنیت اجتماعی

یافته‌های جدول ۵ بیانگر این است که در فاصله اطمینان ۹۹ درصد سطح معناداری آزمون رگرسیون چندگانه $Sig \leq 0/05$ می‌باشد؛ به عبارتی آزمون رگرسیون چندگانه جهت تبیین تغییرات متغیر انسجام اجتماعی توسط متغیرهای مستقل تأیید شده است. از سویی مقدار ضریب همبستگی ($R=0/632$) نشان‌دهنده همبستگی قوی و مستقیم ($R > 0/5$) بین متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش است؛ به عبارتی از دیدگاه جوانان با افزایش سطح امنیت اجتماعی، عدالت اجتماعی، سلامت اجتماعی و سرمایه فرهنگی، میزان انسجام اجتماعی افزایش خواهد یافت. با توجه به مقدار ضریب (R^2) می‌توان گفت ۴۷ درصد از تغییرات انسجام اجتماعی در بین جوانان، به وسیله متغیرهای امنیت اجتماعی، عدالت اجتماعی، سلامت اجتماعی و سرمایه فرهنگی، تبیین می‌شود.

جدول ۵- نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه متغیرهای مستقل با متغیر وابسته (انسجام اجتماعی) به

روش هم‌زمان

فرضیه	R (ضریب همبستگی پیرسون)	(ضریب پیش‌بین) R^2	آماره F	سطح معناداری آماره F ($sig \leq 0/05$)
تأثیر سلامت اجتماعی بر انسجام اجتماعی	۰/۶۳۲	۰/۴۷۳	۴۹/۱۲۱	۰/۰۰۰

نتایج جدول ۶ بیانگر این است که متغیر سلامت اجتماعی به مراتب سهم بیشتری در مقایسه با سایر متغیرها در تبیین متغیر وابسته دارد؛ زیرا یک واحد متغیر در انحراف معیار آن باعث می‌شود تا انحراف معیار متغیر وابسته (نمره) به اندازه ۰/۴۶۹ تغییر کند.

$$Y=A+B_1X_1+B_2X_2+\dots+B_kX_k$$

$$Y=25/876+/156+/469$$

((سرمایه فرهنگی) ۲۳۲/+) (سلامت اجتماعی) ۱۵۰/+(امنیت) ۱۵۹/+(عدالت اجتماعی)

جدول ۶- جدول ضرایب رگرسیونی متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته

شاخص آماری مدل	ضرایب رگرسیون	خطای استاندارد	بنای استاندارد	t	سطح معناداری
ضریب ثابت	۲۵/۸۷۶	۴/۱۰۰	-	۶/۳۱۱	۰/۰۰۰
سلامت اجتماعی	۰/۴۶۹	۰/۱۰۸	۰/۲۴۷	۴/۳۴۷	۰/۰۰۰
امنیت اجتماعی	۰/۱۵۰	۰/۰۷۴	۰/۱۰۶	۲۰/۰۲۱	۰/۰۴۴
احساس عدالت	۰/۱۵۹	۰/۰۵۴	۰/۱۴۹	۲۰/۹۵۶	۰/۰۰۳
سرمایه فرهنگی	۰/۲۳۲	۰/۰۸۶	۰/۱۲۲	۲/۶۹۶	۰/۰۰۷

۸- بحث و نتیجه‌گیری

پایداری و استمرار حیات اجتماعی و فرهنگی یک جامعه در گرو همبستگی بین اجزا و عناصر سازنده ساختار اجتماعی آن جامعه است. انسجام، توافق در ارزش‌ها و نگرش‌هاست و در فرایندی اجتماعی متولد می‌شود و محصول کنش عقلانی است. از طرف دیگر انسجام اجتماعی پدیده‌ای نیست که یک‌بار برای همیشه بررسی شود، بلکه نیازمند بازسازی و بازتولید مستمر است. در واقع انسجام اجتماعی به‌عنوان مجموعه‌ای از عوامل و عناصر که امکان ارتباط، اعتماد، تعلق و پیوستگی افراد یک اجتماع را در ابعاد مختلف فراهم و استحکام و ثبات و تداوم آن را در طول زمان میسر می‌کند، در توسعه اجتماعی و فرهنگی هر کشور بسیار تأثیرگذار است؛ چنان‌که در برنامه‌های توسعه بر عناصر تحکیم‌بخش و افزایش آن در سطح جامعه به کرات تأکید شده است.

هر جامعه‌ای جدا از فرهنگ عام و موردقبول افراد و گروه‌های مختلف آن، کم‌وبیش از خرده‌فرهنگ‌هایی متناسب با وضعیت گروهی خود، برخوردار است. با این توصیف، انسجام ملی بر فرایند تجمع و پیوستگی دلالت دارد. در واقع فرآیند تمایز یافتگی جوامع بشری، ناظر به شکل‌گیری گروه‌ها و اقشار مختلف اجتماعی، فرهنگ‌های این گروه‌ها و

افشار مختلف و تفاوت‌های میان آنهاست. در فرآیند تمایز یافتگی، خرده‌فرهنگ‌ها و پاره فرهنگ‌ها مانند گروه‌های کوچک یک جامعه، همچنان که با یکدیگر وجوه اشتراک دارند، دارای نقاط افتراق و اختلاف نیز هستند. تا زمانی که وجوه اشتراک بر اختلاف غالب باشد، یگانگی فرهنگی محفوظ می‌ماند، اما زمانی که اختلافات بر اشتراکات فزونی یابد، یگانگی فرهنگی متزلزل می‌شود و پریشانی در فرهنگ جامعه راه می‌یابد (اگ برن و نیم کوف^۱، ۱۳۵۷:۱۶۰).

از سویی رسیدن به توسعه و برخورداری از رضایت و احساس تعلق و همگرایی قومی در کشور، در گرو برقراری امنیت و عدالت و از سویی ارتقاء مؤلفه‌هایی سلامت اجتماعی و سرمایه فرهنگی در جامعه است. سطح بالای انسجام زمانی است که کنش‌های افراد اخلاقی و معطوف به یک جمع باشد. در این کنش‌ها مسؤولیت و وفاداری در قبال دیگران و جامعه به حد اعلای خود می‌رسد. در واقع زمانی که یک اجتماع از مؤلفه‌هایی همچون سرمایه‌های اجتماعی و فرهنگی، سلامت اجتماعی و روانی، عدالت و امنیت اجتماعی برخوردار باشد، خودبه‌خود زمینه‌های انسجام و مشارکت اجتماعی افراد متعلق به آن اجتماعی فراهم می‌شود.

حال با نظر به جامعه آماری که از ویژگی تکثر مذهبی و قومیتی برخوردار است و با توجه به موقعیت سیاسی و استراتژیک آن می‌توان گفت باید برنامه ریزان فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی هر چه بیشتر از قبل به تدوین برنامه‌هایی در راستای تقویت انسجام اجتماعی بپردازند. با نگاهی به سطح متغیرهای مورد بررسی در نمونه مورد بررسی می‌توان عنوان نمود که عدالت اجتماعی، امنیت اجتماعی، سلامت اجتماعی و سرمایه فرهنگی در سطح متوسط و متوسط به پایین بوده است؛ با توجه به یافته‌های توصیفی متغیر انسجام اجتماعی می‌توان عنوان نمود که سطح انسجام اجتماعی نمونه انتخابی از شهروندان اهوازی در سطح متوسط ۵۳/۳۸ یا به عبارتی در دامنه (۵۲-۸۱) قرار دارد که با نتایج تحقیقات فرهمند و همکاران (۱۳۹۴) با عنوان «مطالعه تطبیقی انسجام اجتماعی بین دو قومیت آذری

---

1. Ogburn and Nimkoff

و کرد، راجلیتون و همکاران (۲۰۰۷) با عنوان «سنجش انسجام اجتماعی به‌عنوان یکی از ویژگی‌های سیستم اجتماعی»، و رگالنی (۲۰۱۱) با عنوان «انسجام اجتماعی در اروپا» همخوان می‌باشد.

اما نتایج یادشده با نتایج تحقیق اکت و همکاران (۲۰۱۷) با عنوان «مقیاس و اعتبار انسجام اجتماعی: یک رویکرد پایین-بالا» که در آن سطح انسجام اجتماعی شهروندان در سطح بالایی گزارش شده است، ناهمخوان می‌باشد. با نگاهی به نتایج حاصل از آزمون فرضیات و مقایسه آن با پیشینه نگاشته‌ها می‌توان گفت که فرضیه تأثیر سرمایه فرهنگی بر انسجام اجتماعی تأیید شده است؛ نتیجه این فرضیه با نتایج تحقیقات (جینت، ۲۰۰۳)، (راجلیتون و همکاران، ۲۰۰۷)، (ورگالنی، ۲۰۱۱) و (واترز و همکاران، ۲۰۲۰) همخوان می‌باشد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت که هر چه سطح سرمایه فرهنگی افراد جامعه بیشتر باشد، افراد از سطح انسجام اجتماعی بیشتری برخوردار خواهند شد؛ به دلیل اینکه سرمایه‌گذاری در سرمایه فرهنگی، منافع جمعی زیادی به همراه دارد و این منافع جمعی در انسجام اجتماعی نقش مهمی ایفا می‌کند. فرضیه تأثیر عدالت اجتماعی بر انسجام اجتماعی تأیید شده است؛ نتیجه این فرضیه با نتایج تحقیقات (فرهمند و همکاران، ۱۳۹۴) و (سایه میری و جانی، ۱۳۹۹) همخوان می‌باشد. در واقع چنانچه در جامعه‌ای عدالت اجتماعی حاکم باشد و زمینه‌های آن فراهم گردد، راه برای تقویت و افزایش سطح انسجام اجتماعی هموار می‌گردد و در این حالت جامعه همگون‌تر و منسجم‌تر خواهد بود که در درازمدت به تقویت انسجام ملی کمک می‌نماید. فرضیه مبنی بر تأثیر امنیت اجتماعی در انسجام اجتماعی تأیید شده است؛ نتایج به‌دست‌آمده با نتایج تحقیق (حاتمی نژاد و همکاران، ۱۳۹۸) همخوانی دارد.

در تبیین تأثیر امنیت اجتماعی بر انسجام اجتماعی، نگاهی عمیق بر عوامل ایجادکننده انسجام اجتماعی می‌تواند گویای ضرورت برقراری امنیت اجتماعی به‌عنوان پیش‌نیاز انسجام اجتماعی در جامعه باشد. چرا که یک جامعه منسجم و مشارکت‌جو جامعه‌ای است

که نیازهای اولیه وی همچون امنیت اجتماعی در آن فراهم شده باشد. همچنین فرضیه تأثیر سلامت اجتماعی بر انسجام اجتماعی مورد تأیید قرار گرفته است. با توجه به اینکه در این زمینه تحقیقی صورت نگرفته است نمی‌توان نتایج حاصل از آزمون فرضیه فوق را با پژوهشی مقایسه نمود. اما می‌توان عنوان نمود که جامعه‌ای که از سلامت اجتماعی برخوردار باشد می‌تواند جامعه منسجم باشد که در آن شاخص‌های انسجام اجتماعی همچون گرایش به نظم اجتماعی، گرایش به ارزش‌های اجتماعی، احساس تعلق اجتماعی، مشارکت اجتماعی و در نهایت هم‌گروهی قومی در آن قوی و مورد قبول باشد. در واقع چنین جامعه‌ای با برخورداری از مؤلفه‌هایی همچون پذیرش اجتماعی، انطباق اجتماعی، شکوفایی و ... راه را برای رسیدن به اهداف خود هموار می‌سازد.

پیشنهادها

- توجه به مؤلفه‌های تقویت و تهدیدکننده انسجام اجتماعی و مؤلفه‌های آن بر اساس مناطق مختلف کشور بر اساس تقسیم مختلف کشور و فرهنگ بومی؛ به عبارتی با تقویت سلامت اجتماعی و سرمایه فرهنگی در این مناطق می‌توان انسجام اجتماعی را با توجه به تعدد و تکثر قومی و مذهبی به حداکثر رساند.
- مینا قرار دادن عدالت اجتماعی در توزیع ثروت و سرمایه‌گذاری در مناطق و استان‌های مختلف کشور؛ با نظر به استان خوزستان و برخورداری آن از منابع غنی گاز و نفت و ... و محرومیت گسترده مردم آن از نظر برخورداری از حداقل امکانات زندگی نیازمند برنامه‌ریزی و توسعه شاخص‌های کیفیت زندگی در راستای برقراری عدالت اجتماعی و به تبع برقراری امنیت اجتماعی هستیم.
- با توجه به بیکاری جوانان و فقر در مناطق مختلفی از استان خوزستان و بالأخص شهر اهواز بایستی عدالت اجتماعی و قانون‌گرایی در حد مقدور در جامعه نهادینه شده و نسبت به رفع محرومیت و بیکاری به‌ویژه در طبقات پایین‌گام‌های ملموس برداشته شود.

- به منظور تقویت انسجام اجتماعی و احساس وابستگی هرچه بیشتر افراد و گروه‌ها به یکدیگر و کلیت جامعه در ابعاد مختلف اجتماعی، دستگاه‌های اجرایی مختلف از جمله نیروهای انتظامی، آموزش و پرورش، صداوسیما، مطبوعات استانی و شهرستانی تلاش مضاعف نمایند و این واقعیت را به مردم القاء نمایند که سرنوشت آن‌ها با سرنوشت جامعه عجین است و هرگونه نابسامانی در اجزای جامعه و فرد، تهدید جدی برای تمام جامعه را در پی خواهد داشت و مردم این مناطق را نسبت به همکاری و همیاری با یکدیگر دعوت نمایند، که با افزایش این گونه پیوندها شاهد افزایش انسجام اجتماعی و کاهش نزاع در جامعه خواهیم بود.

- جامعه آماری مورد بررسی به دلایلی همچون قرار گرفتن در دامنه سنی که از حساسیت بیشتری به نسبت سنین دیگر دارد و تنوع قومی و فرهنگی، نیازمند آموزش بیشتر در زمینه‌های افزایش سطح سرمایه فرهنگی است تا بتواند با افزایش سطح سرمایه فرهنگی و از سویی تقویت ارتباطات فرهنگی خوب و سالم و همکاری (تعامل) اجتماعی همراه با آرامش، بهره‌برداری بی‌اعتنایی به مقوله‌مدارا و تحمل فرهنگی و نیز بی‌توجهی به حقوق قومیت‌های مختلف می‌تواند زمینه‌های شکل‌گیری تضاد، تفرقه و تبعیض را فراهم آورد که در این صورت آثار منفی آن به جامعه و حکومت برمی‌گردد.

- انجام پژوهش‌های در باب تأثیر متغیرهای عدالت اجتماعی، سلامت اجتماعی و سرمایه فرهنگی بر انسجام اجتماعی در بین قومیت‌های مختلف با توجه به اینکه در بیشتر موارد اقوام مرزنشین از حساسیت بیشتری برخوردار هستند، ضروری است.

منابع

- نیک‌پی، ایرج؛ ستار، آزیتا و ملکیان مفرد، مرجان. (۱۳۹۵)، «بررسی تأثیر سبک رهبری اخلاقی مدیران بر سرمایه اجتماعی معلمان با میانجیگری فضیلت سازمانی مدارس ابتدایی شهر خرم‌آباد». مدیریت بر آموزش سازمان‌ها، سال پنجم، شماره ۱: ۱۳۱-۱۶۲.
- ازکیا، مصطفی. (۱۳۸۰)، جامعه‌شناسی توسعه، تهران: نشر کلمه.
- الویری، محسن. (۱۳۸۴)، درآمدی بر مبنای عدالت، رویکردی دینی، مجموعه مقالات همایش اسلام و توسعه اقتصادی (مؤلفه‌ها و مبانی)، تهران: مشاوران وابسته به مؤسسه فرهنگ و توسعه مشاوران، چاپ اول.
- بازگلی، حمیدرضا؛ محمود، صفری و ایمانی، محمد نقی. (۱۴۰۰)، «شناسایی و رتبه‌بندی عوامل اثرگذار و اثرپذیر بر توسعه سرمایه فرهنگی در نظام آموزش و پرورش»، مجله مدیریت فرهنگی، سال چهاردهم، شماره ۵۱: ۱-۱۹.
- رسولی، رضا و صالحی، علی. (۱۳۹۰)، «بررسی و تبیین عوامل مؤثر بر امنیت اجتماعی جوانان»، دانش انتظامی، دوره ۱۲، شماره ۲: ۱۶۶-۲۰۱.
- بیرو، آلن. (۱۳۸۰)، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه: باقر ساروخانی، تهران: انتشارات کیهان، چاپ چهارم.
- تمدنی، نرگس؛ اصغر نژاد فرید، علی‌اصغر و اسدزاده، حسن. (۱۴۰۰)، «تحلیل رابطه برخورداری از سلامت اجتماعی، مهارت‌های ارتباطی و مهارت‌های زندگی با امنیت اجتماعی زنان»، مجله روان‌شناسی اجتماعی، سال پانزدهم، شماره ۶۱: ۱۵۱-۱۶۷.
- چلبی، مسعود. (۱۳۹۵)، جامعه‌شناسی نظم: تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی، تهران: نشر نی، چاپ هشتم.
- حاتمی نژاد، حسین؛ حاتمی، احمد و احمدی نژاد، مزدک. (۱۳۹۸)، «سنجش عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی با تأکید بر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی (مطالعه موردی: محلات شهر نورآباد دلفان)»، اندیشه جغرافیایی، سال یازدهم، شماره ۲۲: ۱-۲۲.
- دورکیم، امیل. (۱۳۹۸)، کتاب درباره تقسیم کار اجتماعی، ترجمه: باقر پرهام، تهران: انتشارات مرکز، چاپ هشتم.

- راد، فیروز؛ امین مظفری، فاروق و سلمانزاده مظلومی، فتاح. (۱۳۹۳)، «بررسی رابطه سرمایه فرهنگی با هوش فرهنگی مدیران دبیرستان‌های تبریز». *مطالعات جامعه‌شناسی*، سال چهارم، شماره ۱۳: ۱۱۱-۱۴۰.
- ریتزر، جورج. (۱۳۹۴)، *مبانی نظریه جامعه‌شناسی معاصر و ریشه‌های کلاسیک آن*، ترجمه: شهناز مسمی پرست، تهران: نشر ثالث، چاپ دوم.
- سایه میری، علی و جانی، بهاره. (۱۳۹۹)، «رابطه عدالت با همبستگی اجتماعی از دیدگاه امام علی (ع)»، *فصلنامه علمی اقتصاد و بانکداری اسلامی*، شماره ۳۱: ۲۰۵-۲۱۹.
- سام آرام، عزت‌الله. (۱۳۸۸)، «بررسی رابطه سلامت اجتماعی با امنیت اجتماعی با تأکید بر رهیافت پلیس جامعه‌محور»، *فصلنامه انتظام اجتماعی*، سال اول، شماره ۱: ۱-۱۵.
- شیانی، ملیحه و محمدی، محمدعلی. (۱۳۸۶)، «تحلیل جامعه‌شناختی احساس آنومی اقتصادی در میان جوانان»، *فصلنامه علمی و پژوهشی رفاه اجتماعی*، دوره ۶، شماره ۲۵: ۱۱-۳۷.
- شیخی، محمدتقی. (۱۳۹۰)، «امنیت اجتماعی و سلامت اجتماعی (مطالعه موردی: جوانان ۲۹-۱۵ ساله شهر قاین)»، *مجله مطالعات اجتماعی ایران*، شماره ۹: ۱-۳۹.
- شاکری، عباس. (۱۳۸۵)، *عدالت اجتماعی در اقتصاد، اقتصاد ملی، عدالت اجتماعی و جهان‌شمول*، تهران: انتشارات مؤسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی، چاپ دوم.
- عزتی، عزت‌الله. (۱۳۸۸)، *ژئوپلیتیک قرن بیست و یکم*، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی، چاپ پنجم.
- فرمند، مهناز؛ سعیدی مدنی، سید محسن و سهندی خلیفه کندی، مهناز. (۱۳۹۴)، «مطالعه تطبیقی بین دو قومیت آذری و کرد»، *فصلنامه بررسی مسائل اجتماعی ایران*، دوره ۶، شماره ۱: ۹۵-۱۲۲.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۹۵)، *راه سوم: بازسازی سوسیال‌دموکراسی*، ترجمه: منوچهر صبوری، تهران: شیرازه کتاب ما، چاپ اول.
- مرادی، نادعلی؛ عزیزآبادی فراهانی، فاطمه؛ نعمتی انارکی، داود و سلیمانی، ندا. (۱۴۰۰)، «نقش ارزش‌های خانوادگی در تولید محتوا در راستای سلامت اجتماعی»، *تحقیقات علوم رفتاری*، شماره ۱۹: ۷۵-۸۳.

واکاوی نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی بر...، خسرو گلستان و همکاران | ۲۰۷

- نیم کف، مایرفرانسیس و آگ برن، ویلیام فیلدینگ. (۱۳۸۱)، زمینه جامعه‌شناسی، ترجمه: امیرحسین آریانپور، تهران، ناشر گستره.

- نیازی، محسن. (۱۳۹۰)، «تبیین رابطه سطح تحصیلات و میزان انسجام ملی و اجتماعی شهروندان»، فصلنامه مطالعات ملی، سال چهارم، شماره ۱۲: ۳۰-۵۰.

- نادری، حمدالله؛ جاهد، محمدعلی و شیرزاده، مهین دخت. (۱۳۸۹)، «بررسی رابطه احساس امنیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی (مطالعه موردی شهر اردبیل)»، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۶۱: ۵۹-۸۷.

- نمایان، پیمان و جلایی‌پور، محمود. (۱۳۸۵)، «امنیت عمومی در پرتو مشارکت مردمی»، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، معاونت اجتماعی و ارشاد ناجا- مرکز مستندات اجتماعی، شماره ۵: ۲۱-۴۴.

- Alexander, Tam. (2016). "Rural and remote access to justice a literature review", *Environemnt Journal*, 5 (6), 63- 85.
- Acket, Sylvain, Borsenberger, Monique, Dickes, Paul, Sarracino, and Francesco. (2011). "*Measuring and Validating Social Cohesion: A Bottum-Up Approach*". Fonds National de la Recherche, CEPS/Instead Working Paper, 08.
- Benjamin KP, LEUNG, Chun-hung, NG, Thomas WP, WONG, YW, CHU Cindy, and Anita KW, CHAN. (1997). "Social cohesion and the hongkong family loung Benjamin Kp", *Department of Sociology The University Hong Kong: 1-14*.
- Bourdieu, Pierre. (1989). "*Ladistinction (critique social dujudment), les edition mimiut*", paris.
- Breidahl, Karen N, Holtug, Nils, and Kongshøj, Kristian. (2018). "Do Shared Values Promote Social Cohesion? If So, Which? Evidence from Denmark". *European Political Science Review*, 10(1): 97-118.
- DiMaggio, Paul. (1982). "Cultural capital and social success: The impact of status cultureparticipation on the grades of high school students". *American Sociological Review*.
- Gardner, Howard. (2005). "*Multiple Lenz on the Mind. Harvard Graduate School of Education. Cambridge*". MA 02138.
- Gechert, Sebastian, Paetz, Christoph, and Villanueva, Paloma. (2021). "The macroeconomic effects of social security contributions and benefits". *Journal of Monetary Economics*, 117, 571-584.

- Jeannotte, M Sharon. (2003). "Slnging Alone? The Contribution of Cultural Capital to Social Cohesion and Sustainable Communities". *The International Journal of Cultural Policy*, 9 (1):35-49.
- Jaeger, Mads Meier, and Holm, Anders. (2007). " Does parents' economic, cultural, and social capital explain the social class effect on educational attainment in the Scandinavian mobility regime?". *Social Science Research*. 36(2):719-744.
- Jayasundera, Mag. (2021). "4. Mental Health Surveys in Ceylon (pp. 54-65)". University of Hawaii Press.
- Keyes, Corey L. M. (1998). "Social Well-being. *Social Psychology Quaterly*", 61
- Keyes, Corey L. M, and Shapiro, Adam D. (2004). "Mental hygiene, *New Jersey, Englwoond cliffs*". p:768.
- Koutras, Nikos. (2017). "Open Access: A Means for Social Justice and Greater Social Cohesion". *Seattle Journal for Social Justice*, volume16, Issue 1,pp104-134.
- Lareau, Annette, and Weininger Elliot B. (2003). "Cultural capital in education research: A critical assessment, *Theory and Society*".
- Rajulton, Fernando, Ravanera, Zenaida, and Beaujot, Roderic. (2007). "Measuring social cohesion: Anexperiment using the Canadian National Survey of Giving, Volunteering and Participating". *Social Indicators and Research* 80: 461-492.
- Thomas, Volker, and Olson, David.H. (1993). "Problem families and the Circumplex Model: Observational assessment using the Clinical Rating Scale". *Journal of Marital & Family Therapy*, 19, 159-175.
- Tramont, Lucia, and Willms J, Douglas. (2009). "Cultural capital and its effects on education outcomes", *Economics of Education Review, Elsevier*, vol. 29(2), pages 200-213, April.
- Vergolini, Loris. (2011). "Social cohesion in Europe: How do the different dimensions of inequality affect social cohesion?". *International Journal of Comparative Sociology*, 52(3) 52(3) 197-214.
- Watters, Sara Morgan, Ward, Colleen, and Stuart, Jaimee. (2020). "Does normative multiculturalism foster or threaten social cohesion?". *International Journal of Intercultural Relations* March. vol. 75: <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2020.02.001>